

נייר מדיניות **השפעת מצב החירום על שילובן של מורות ערביות בחינוך העברי עדויות מהשטח וכלים להתמודדות**

יולי 2025

מחקר וכתיבה:
 שקד אורבר, כרמל יערי
תכנון המחקר ועריכה:
 אושרת אלמליח וח'ולוד אדריס

נייר מדיניות זה עוסק בהשלכות אירועי השביעי באוקטובר והמלחמה שפרצה בעקבותיהם, על המורות הערביות המועסקות במערכת החינוך העברי.

תהליך שילובן של מורות ערביות בבתי-ספר עבריים צבר תאוצה בעשור האחרון, מתוך מענה לצורך כפול: במערכת החינוך העברית נרשם מחסור חמור במורות, הפוגע באיוש משרות ובאיכות ההוראה, ואילו במערכת החינוך הערבית ישנו עודף מורות מוכשרות שנשארות ללא תקן. מעבר להיבט התעסוקתי, לשילוב זה תרומה משמעותית בקידום חיים משותפים, שבירת סטריאוטיפים, חיזוק ערכי סובלנות ושוויון, והעמקת ההיכרות בין שתי החברות.

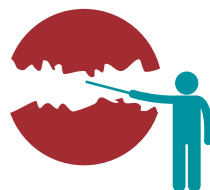
אולם מאז פרוץ המלחמה, הצטברו עדויות מטרידות על השתקה, הדרה ורדיפה שחוות מורות ערביות בבתי הספר – תופעות המאיימות לפגוע לא רק בזכויותיהן ובביטחונן התעסוקתי, אלא גם בעתידן של תהליך השילוב כולו. בשטח ניכרת תחושת פחד עמוקה, היעדר גיבוי מוסדי ואף חקיקה שמטרתה להחמיר את הפיקוח והענישה כלפיהן.

נייר מדיניות זה מבקש לשרטט את תמונת המצב, לחשוף את הקשיים והחסמים, ולהציע המלצות מעשיות לשמירה על מגמת השילוב – דווקא בתקופת משבר.

במסגרת העבודה על נייר זה נערכו ראיונות עומק עם תשעה עובדות ועובדי הוראה ערבים – שבע נשים ושני גברים – המלמדים במערכת החינוך העברית במהלך שנת הלימודים תשפ"ד (2023–2024). נוסף על כך, התקיימו שיחות עם ארבעה אנשי מקצוע מתחום החינוך והכשרת צוותי הוראה, המלווים מקרוב את מגמות השילוב של מורות ערביות בבתי-ספר יהודיים. כמו כן, נאספו עדויות מגורמים בחברה האזרחית הפועלים בשטח.

מניתוח ראיונות העומק עם מורות ערביות המלמדות בחינוך העברי, לצד שיחות עם אנשי ונשות מקצוע מהתחום, עולות שש תמות עיקריות המאפיינות את חווייתן במהלך חודשי המלחמה ואת יחסי הגומלין שלהן עם הנהלות בתי הספר, צוותי המורים והתלמידים. התמות מתארות תהליכים מערכתיים חוצי-מערכות של הדרה, פחד ותחושת בדידות מקצועית - ולעיתים גם מקרי תמיכה נקודתיים.

מן הממצאים עולה שורה של חסמים מערכתיים שמונעים השתלבות מיטבית ויציבה של מורות ערביות במערכת החינוך העברית:

היעדר מדיניות ברורה ועמדה ציבורית הולמת מצד משרד החינוך	היעדר כלים מקצועיים, הכשרה וגיבוי מצד הנהלת המוסד החינוכי	היעדר כלים ופתרונות לניהול חדרי מורים מגוונים	היעדר כלים חינוכיים או פתרונות גישור להתמודדות עם גילויי גזענות ורדיפה מצד הורים ותלמידים
---	---	---	---

לאור החסמים שזוהו במחקר, גובשה רשימת המלצות המופנית למשרד החינוך ולגורמים המקצועיים מטעמו, במטרה להפוך את השתלבותם של עובדות ועובדי הוראה ערבים בחינוך העברי לתהליך יציב, מכיל ואפקטיבי – לטובת כלל השותפים במערכת.

ההמלצות המרכזיות כוללות:

אימוץ תכנית משרדית לקליטת עובדות ועובדי הוראה ערבים בחינוך העברי	ייסוד תוכניות הכשרה וליווי לצוותי הוראה וניהול בבתי-ספר משלבים	עידוד יישום תוכניות שילוב באמצעות תגמול מוסדי	גיבוש נוהל מקצועי ושקוף לטיפול במקרי רדיפה, התעמרות, גזענות והטרדה
--	--	---	--

נייר מדיניות זה מציג תמונת מצב מדאיגה של פגיעות מערכתית בשילובן של מורות ערביות בחינוך העברי, דווקא בתקופה שבה שילוב זה הוא קריטי לחוסנה, שוויונה ולמורכבותה של מערכת החינוך בישראל. על אף תרומתן המקצועית והחינוכית של המורות, הן ניצבות מול מציאות של הדרה, פחד וחוסר גיבוי – מצב המאיים לא רק על ביטחונן האישי והתעסוקתי, אלא גם על האפשרות לקיום מרחב חינוכי שוויוני, דמוקרטי ומכיל.

דווקא בעתות משבר, מוטלת על משרד החינוך האחריות לשמש כסוכן שינוי, לחזק מגמות של גיוון ושותפות, ולהבטיח סביבה מוגנת, בטוחה ותומכת לכלל המורות והמורים. יישום ההמלצות המובאות במסמך זה עשוי להבטיח שמגמת השילוב לא רק תישמר, אלא תהפוך לעוגן של תקווה, שותפות ועתיד חינוכי טוב יותר לכל התלמידות והתלמידים.